

Posudek magisterské diplomové práce

Michal Jonák:

**Ekoturismus a udržitelnost
v CHKO České republiky**

(Kompatibilita ekoturismu s dlouhodobou udržitelností z hlediska destinačního managementu chráněného území – případová studie CHKO Slavkovský les)

Fakulta humanitních studií University Karlovy v Praze

katedra sociální a kulturní ekologie, 2014

Úvod

Ekoturismus je v současnosti v globálním i v místním měřítku velmi důležitou oblastí, jež pomáhá ekonomikám přenést tvorbu společenského produktu do méně zatěžující oblasti služeb, řečeno ekonomickou frazeologií. Je však také problematikou komplexní, vždy zahrnující všechny tři, resp. čtyři roviny (trvale) udržitelného rozvoje. Turistika je závažnou společenskopolitickou a kulturní problematikou s hrozícím dlouhodobým velkým (nebo naopak slibně umenšovaným) dopadem na prostředí všeho druhu, zejména na životní prostředí; turistika je nepochybně významným jevem z hlediska trvale udržitelného rozvoje; a zvolený problém je tedy svou multikriteriálností jak po věcné, tak metodologické stránce dokonce pro trvale udržitelný rozvoj svým způsobem typický. Proto nelze diplomantu Bc. Michalu Jonákovi vyčítat, že ve své diplomové práci pokračuje v zaměření své práce bakalářské. Tématická kontinuita mu umožnila jeho bádání prohloubit, téma samotné jej nutí k hledání celostních souvislostí.

1. Obsahová stránka

Již abstrakt přes stručnost přesně vystihuje povahu a záměry práce. V tomto duchu pokračuje i promyšlený, logicky a podrobně rozvržený obsah práce; podobně důkladně promyšlel autor i svůj projekt, který je na katedře sociální a kulturní ekologie současně i zadáním práce a který bohužel v jejích přílohách chybí. V úvodu nacházíme zdůvodnění volby tématu, stručnou, ale výstižnou charakteristiku turismu a ekoturismu ve vztahu k udržitelnému rozvoji a první seznámení s metodou práce; v následující kapitole velmi ambiciózní, ale dobře formulované výzkumné otázky vč. příkladů otázek „doplňkových“, analytických, jež mohou naplnění celkového záměru napomoci.

Volba Slavkovského lesa jako výzkumné oblasti je víceméně přiznaně dána autorovým bydlištěm. Prostorem výzkumu by mohlo být kterékoli velkoplošné zvláště chráněné území; přesto jsou poměrná velikost území, jeho variabilita (města, místy „lázeňský“, parkový charakter přírody, místy divočina), nezaměstnanost atd. dobrými zdůvodněními výběru.

Selektivní literární rešerše jako (ne zcela běžně uváděná, tedy i to zaslouží pochvalu) metoda teoretické části je dobře a podloženě volena, včetně přípustného stáří publikací. Velmi důkladně a až na ojedinělé ne zcela šťastné formulace (např. několik následných kvantitativních výzkumů by asi bylo možné provést najednou, v tom není podstata problému, ale je správné, že kvantitativnímu výzkumu musí předcházet kvalitativní) rozebírá Jonák i „Zvolené strategie a konkrétní metody výzkumu“ ve stejnojmenné kapitole. Celý podrobný popis metod zaujímá plných 8 stran.

Rovněž teoretická část je důkladná a proto i velmi obsáhlá. Autor v ní jednak popisuje zájmové území, částečně z vlastní dlouholeté zkušenosti, částečně s využitím standardních zdrojů. Dále se zabývá rešeršní analýzou klíčových pojmů své práce (turismus, ekoturismus, šetrný turismus atd., kde naopak nestandardně kombinuje literaturu „žánru“, tedy tu, která se turismem zabývá meritorně, s literaturou mnohem obecnějšího záběru, jejímž prvotním tématem je např. (post)moderna, globalizace nebo udržitelný rozvoj. Poněkud nadbytečná je však snad jen kapitolka „Vznik a funkce CHKO v České republice“, protože obsahuje skutečnosti celkem obecně známé, v kontextu práce však přispívá plynulému porozumění. Naopak popis zájmového území Slavkovský les je jednak dobře zdrojovaný a „objektivní“, na druhé straně již zde průběžně doplňovaný cennými autorskými komentáři, jež se vztahují k ekoturismu. Příklad: „Pro účely ekoturismu se jeví tato dopravní dostupnost jako naprosto dostačující. V určitém ohledu by se snad dalo říci, že až přespříliš dobrá. Velký počet zpevněných asfaltových cest je nadstandard oproti často nezpevněným komunikacím v ekoturistických lokalitách v rozvojových regionech, kde ekoturismus v současnosti hlavně vzkvétá.“ Tento přístup zasluhuje již na tomto místě předběžné ocenění, protože jednak naplňuje vlastní záměr práce, jednak demonstruje, jak by se mělo o šetrnosti turismu uvažovat.

Empirická část je jasně členěná podle rovin a principů udržitelného rozvoje a přesto, že dostatečně popisuje i průběh výzkumu, zabírá relativně malý počet 30 stran.

Zásady a principy ujasněné v teoretické části práce a výsledky empirického výzkumu výtěží autor hned trojím způsobem.

Prvním jsou konkrétní návrhy řešení pro destinační management CHKO Slavkovský les ve stejnojmenné kapitole. Za druhé jsou (částečně) diskutovány použité postupy a zvažována validita výsledků vzhledem k možnosti vytvoření obecného teoretického modelu **Chyba! Záložka není definována.** a konečně následuje běžný Závěr.

2. Práce s literaturou

Literatura představuje v této diplomové práci samostatný problém. Jonák pomínil práce, hlavně tuzemské, které pojednávají o šetrném turismu nebo ekoturismu v konkrétních českých nebo středoevropských lokalitách. Soustředil se především na teoretickou literaturu, a to ve dvou směrech. Jednak na tu, jež je skutečně orientována na cestovní ruch, turistiku atd. atd. (terminologické rozdíly jsou dané místem původu i časem vzniku a nejsou zde důležité). Jakýkoli nárok na úplnost je zde pochopitelně nesmyslný, je však evidentní, že diplomová práce přináší do českého prostředí unikátní zdroje a vzájemná konfrontace je jednoznačně přínosem. Druhým pozitivem je konfrontace s klasickou literaturou a teorií udržitelného rozvoje, na níž je práce částečně i metodologicky založena. A konečně třetí přínos, byť někdy poněkud naivně hledající souvislosti, analogie apod., nalezne čtenář v hledání podobností nebo rozporů s literaturou nejobecnější, tématicky zaměřenou na globalizaci, (post)modernu a popis současných civilizačních problémů. Ve všech těchto případech Jonák cituje, parafrázuje i interpretuje korektně, s odkazy na zdroje a s jasnou návazností na vlastní myšlenkový postup. Rovněž poznámkový a citační aparát požadavkům na diplomovou práci odpovídá.

3. Formální stránka

Práce sestává ze 134 stran vlastního textu, je tedy nadstandardně dlouhá, rozsah však odpovídá obsahu a stránky nebyly „vyplýtvány“ zbytečně, nepředstavují obsahovou vodu a jsou i v závěrech výtěžené. Čtenář nalezne česky i anglicky abstrakt a klíčová slova, bibliografii v poněkud drasticky zkrácené, ale jednotné normě a celkem bohaté a funkční přílohy – tabulky, mapky, několik doprovodných fotografií. Stupňované ocenění zaslouží struktura rozhovorů, jejich přepis (u expertních rozhovorů není zcela kategorickou podmínkou, ani horší práce reprezentativním vzorkem respondentů jej neobsahují) a konečně velmi instruktivní

ukázka tabulky rámcové analýzy. Naopak hrubou chybou způsobenou zřejmě spěchem je absence projektu diplomové práce.

Přes veškerá varování práce obsahuje poměrně velké množství jazykových poklesků a chyb, někdy i hrubých. Místo rozboru uvádím jen minimum příkladů.

Již v seznamu deseti osob, jimž autor *děkuje*, a jejich funkcí se vyskytují celkem 4 chyby, z toho jedna opakovaně:

Ing. Eleny Hárovou – pověřenou zastupující vedoucího oddělení cestovního ruchu při krajském úřadu Karlovarského kraje (krkolomá formulace funkce)

Ing. Jindřicha Horáčkova, Ph.D. – ředitele správy CHKO Slavkovský les

Ing. Martinu Páskovou, Ph.D. – pracovníci MŽP a odbornou asistentku na FIM UHK

Ing. Jiřího Vladimíra Silovského – pracovníka Regionální rozvojové agentury Šumava

Hrubé chyby:

vyšinutí z větné vazby: „...na okraji či zcela mimo rozsáhlé lidské sídelní struktury.“ (str. 2);

raději jen dva příklady: „podle Ryndovi definice“ (str. 57)

Překlepy:

„potenciál ekoturismu je konfrontována“ (str. vii)

„Otázku se pokusím zodpovědět prostřednictvím podrobné studie...“; „vydaní“ (str. 7);

„...rozeberu důležitá teoretická východiska turismus a jeho udržitelnosti.“ (str. 14)

„Pokud je ovšem turismus alternativou hospodářského odvětví, které je z hlediska vlivu na životní prostředí (těžké strojírenství, těžba uhlí, zemědělství atp.), ještě náročnější pak může být jednoznačně hodnocen kladně.“ (str. 1): náročnější → více zatěžující, interpunkce

Někdy poněkud topornému a šroubovanému slohu se již autor pravděpodobně neodnaučí, ač se snažil; zejména proto, že je částečně paradoxně zaviněn výtečnou znalostí angličtiny, jež autora ovlivňuje: věty „Přes svou zjevnou variabilitu Česká republika představuje poměrně konstantní území z hlediska podmínek realizace turismu.“ (str. 6), „Z úrovně abstrakce, která vychází z výzkumných otázek této diplomové práce je zřejmé, že se jedná o novum v českém prostředí.“ (str. 7) jsou prvními z dlouhé řady případů, kde angličtina a její pevný slovosled narušily autorův cit pro aktuální větné členění. Jev je bohužel u dnešních studentů stále rozšířenější. (Paradoxně se však nemohu vyhnout podezření, že u některých kvantitativních údajů nepřevodl autor jednotky (známé miliarda..., ale neměl jsem čas údaje a jejich řady dohledávat.)

Některá tvrzení, ač je autor jistě myslí správně, bylo možné lépe vyjádřit: „Přes svou zjevnou variabilitu Česká republika představuje poměrně konstantní území z hlediska podmínek realizace turismu.“ (str. 6) – disk.: krajinná variabilita je geomorfologické a následně biologické povahy a je skutečně vysoká, naopak socioekonomické podmínky realizace jsou opravdu poměrně jednotné a stálé. Stačilo by přidat dvě adjektiva...

Naopak typografické zpracování tisku je samo o sobě na dobré úrovni.

4. Celkové hodnocení

Řada kritických i pochvalných poznámek je obsažena již v předchozím textu, proto již jen spíše heslovitě.

Práce obsahuje diskusi metod a výsledků, *praktický* i *teoretický* výstup (byť je o míře jejich použitelnosti vést diskusi), a závěr jako shrnutí: snaží se tedy vynaložené úsilí maximálně zhodnotit.

Vzhledem k využití zahraniční literatury a její dvojí konfrontaci (viz výše) je rešerši možno označit za výtečnou, stejně jako její výtěžek pro účely empirické části a dále užívané funkční jemné terminologické rozlišení (ekoturismus, udržitelný turismus aj. aj.)

Ač metodologie kvůli šíři a komplexnosti zaměření oboru není silnou stránkou katedry sociální a kulturní ekologie, Jonák důkladně pročetl řadu metodologických titulů nebo jejich relevantních pasáží, konfrontoval je a ještě důkladněji konzultoval. Ač je snad možné některá zjištění (nebo spíše způsob jejich vyjádření) diskutovat, nelze zpochybnit důslednou snahu o přísnou aplikaci a dodržení metodických postupů, jež jsou základem empirické vědy, a to ve výběru vzorku, pečlivé přípravě a konstrukci rozhovorů a v jejich interpretaci rámcovou analýzou.

Výsledkem rozborů je střízlivě, realisticky formulovaná stipulativní definice ekoturismu, tedy trochu nadbytečně uvedená „pro potřeby této práce“, jež však ve skutečnosti rozměr práce přesahuje. Při daném rozsahu sice nejde přímo o definici, formulace a znaky uvedené v dané kapitole však velmi výstižně postihují, čím ekoturismus je či by mohl být, a právě na základě analýz umožňuje stanovit kritéria dosažení a zpětně i hodnocení konkrétních podob ekoturismu v konkrétních podmínkách.

Hlavní cíl práce, totiž diskuse možnosti vytvořit model šetrného turismu – ekoturismu v cenném přírodním prostředí, byl úspěšně naplněn.

Celá práce svou komplexností i vědomou snahou (využít a v detailu rozvinout strategii udržitelného rozvoje) skutečně patří do oboru sociální a kulturní ekologie a dobře jej reprezentuje.

Z uvedených důvodů mohu **doporučit práci k obhajobě**, těšit se na diskusi a s ohledem na její výsledek, ale i na některé vážné výhrady obsažené v posudku předběžně navrhnout **hodnocení „výborně“ v bodovém vyjádření kolem 17 bodů**.

Strašnice 15. června 2014

PhDr. Ivan Rynda